

ВИСОКА ШКОЛА СТРУКОВНИХ СТУДИЈА – СИРМИЈУМ

**ЗАВРШНИ МАСТЕР РАД
ИНСПИРАТИВНИ ПРОСТОРИ НА ОТВОРЕНОМ У
ДЕЧИЈЕМ ВРТИЋУ**

Ментор:

др Марта Дедај, проф.

Студент:

Марија Девић

број индекса: 3/2023М

Сремска Митровица, 2025.

ВИСОКА ШКОЛА СТРУКОВНИХ СТУДИЈА – СИРМИЈУМ

ЗАВРШНИ МАСТЕР РАД

ТЕМА:

**ИНСПИРАТИВНИ ПРОСТОРИ НА ОТВОРЕНОМ У
ДЕЧИЈЕМ ВРТИЋУ**

ПРЕДМЕТ:

ИГРА КАО ЦЕНТАР ПРЕДШКОЛСКОГ КУРИКУЛУМА

Ментор:

др Марта Дедај, проф.

Студент:

Марија Девић

број индекса: 3/2023М

Сремска Митровица, 2025.

Апстракт

У овом мастер раду истраживана је улога и значај инспиративних простора на отвореном у предшколским установама, са посебним освртом на двориште вртића као подстицајну средину за игру, учење и истраживање. Полазиште рада засновано је на савременим педагошким приступима који простор посматрају као „трећег васпитача“, односно активног чиниоца у васпитно-образовном процесу.

Истраживање је спроведено анкетањем 30 васпитача из ПУ “Бошко Буха” у Инђији, са циљем да се утврди у којој мери су простори на отвореном осмишљени тако да подстичу децу радозналост, самосталност и креативност. Добијени резултати указују да већина васпитача препознаје значај овог простора за целовит развој деце, али да постоји раскорак између теоријских поставки и реалне праксе. Дворишта су често делимично функционална, недовољно инспиративна и без довољно разноврсних садржаја.

Као добар пример из праксе представљено је уређење дворишта вртића „Пчелица“ - Нови Сланкамен (ПУ „Бошко Буха”, Инђија), у чијем су осмишљавању и реализацији учествовала деца, васпитачи, родитељи и локална заједница. На основу децијих предлога, али и партнерске сарадње са породицом, простор је обogaћен новим садржајима који подстичу различите облике игре, кретање, истраживање и уметничко изражавање.

Закључак рада истиче да је за унапређење праксе неопходно систематично радити на уређењу отворених простора, јачати стручну подршку васпитачима, активно укључивати породицу и локалну заједницу и обезбедити разноврсне материјале који ће подстицати децу радозналост и истраживачки дух. На тај начин, двориште вртића може постати инспиративна и подстицајна средина која доприноси свеобухватном развоју деце предшколског узраста.

Кључне речи: *децији вртић, простор на отвореном, инспиративни простори, подстицајна средина, сарадња са породицом и локалном заједницом.*

Садржај

Увод	5
1. ТЕОРИЈСКИ ПРИСТУП ПРОБЛЕМУ	7
1.1. Појам и функције предшколске установе.....	8
1.2. Физичко окружење у вртићу.....	10
1.3. Отворени простори вртића као подстицајна средина за игру, учење и истраживање.....	12
1.4. Елементи инспиративних простора на отвореном.....	14
1.5. Улога васпитача у креирању инспиративних простора на отвореном.....	16
1.6. Предности боравка деце у инспиративним просторима на отвореном.....	17
1.7. Значај сарадње са породицом и локалном заједницом у процесу уређења простора на отвореном.....	19
1.8. Значајна истраживања о просторима на отвореном у дечјем вртићу.....	21
2. МЕТОДОЛОГИЈА ИСТРАЖИВАЊА	23
2.1. Проблем и предмет истраживања	24
2.2. Циљ и задаци истраживања.....	24
2.3. Методе, технике и инструменти истраживања	25
2.4. Популација и узорак истраживања.....	26
2.5. Статистичка обрада података.....	26
2.6. Организација и ток истраживања.....	26
3. АНАЛИЗА И ИНТЕРПРЕТАЦИЈА РЕЗУЛТАТА ИСТРАЖИВАЊА.....	27
3.1. Одговори васпитача запослених у ПУ „Бошко Буха“, Инђија.....	28
3.2. Препоруке за унапређење праксе.....	37
4. ПРОМЕНЕ У ПРАКСИ.....	39
4.1. Уређење дворишта вртића „Пчелица“, Нови Сланкамен (ПУ „Бошко Буха“, Инђија).....	40
Дискусија.....	49
Закључак	51
Литература	52
Прилог	53

Увод

Боравак напољу треба да буде свакодневно искуство све деце у вртићу. Простори на отвореном имају незаменљив потенцијал који не могу да пруже ни најбоље уређени затворени простори: непосредан контакт са природом који доприноси опуштању, упитаности, откривању и осећању слободе и проширивању искустава јединственим доживљајима; повезивање и надограђивање искустава; више могућности за различита сензорна и кинестетичка искуства и учење целим телом; заједничко учешће деце различитог узраста које подстиче на другачије начине организовања, планирања и договарања; прилике за спонтана дружења и развијање блиских пријатељстава. „Простор на отвореном није само место за децу на којем ослобађају енергију, то је инспиративно окружење за учење - продужетак унутрашњих простора у којем се може истраживати.” (Брошура *Инспиративни простори на отвореном*, 2020)

„Пружајући деци у просторима на отвореном богата сензорна искуства која су испуњена бојом, пријатним звуцима, пуна изненађења, различитих текстура и очаравајућих мириса, отварамо врата свету открића.” (Брошура *Инспиративни простори на отвореном*, 2020)

„Истраживања показују (Borradaile, 2006.) да интензивни и временски дужи боравак у природи деци доприноси побољшању концентрације; развијању мотивације, машти и разноврсности у игри; развоју комуникације, развоју имунитета; спретности и грациозности покрета; баланса и координације покрета; развијања издржљивости; грађења разумевања и знања о јединству живог и неживог света; развијања припадања свету чији смо део; стицање већег самопоуздања и независности.” (Брошура *Инспиративни простори на отвореном*, 2020)

„Дечи су потребни инспиративни простори на отвореном. Када дизајнирамо окружење за игру и истраживање ми креирамо дечје искуство.” (Брошура *Инспиративни простори на отвореном*, 2020)

Полазећи од наведеног, овај мастер рад има за циљ да испита у којој мери су отворени простори у предшколским установама осмишљени као подстицајна средина за игру, учење и истраживање. Истраживање је усмерено на ставове васпитача о значају и функцијама ових простора, начинима њиховог коришћења и могућностима за унапређење. Посебан значај у

раду има приказ доброг примера из праксе – уређење дворишта вртића „Пчелица“- Нови Сланкамен (ПУ „Бошко Буха”, Инђија), у којем су заједнички учествовала деца, васпитачи, родитељи и локална заједница, што представља модел сарадње који може бити инспиративан за друге установе.

Циљ рада је да се, кроз теоријски оквир, резултате истраживања и пример промена у пракси, понуде препоруке за осмишљавање и уређење отворених простора у вртићима као средина које ће подстицати свеобухватни развој деце, њихову радозналост, самосталност и креативност.

1. ТЕОРИЈСКИ ПРИСТУП ПРОБЛЕМУ

1.1. Појам и функције предшколске установе

Предшколска установа представља организовани облик институционалног васпитања и образовања деце узраста од прве године живота до поласка у школу. Она није само место боравка деце док су родитељи на послу, већ пре свега простор у коме се деца развијају, уче и обликују кроз искуства која се стварају у свакодневним интеракцијама. Савремени програми, попут „Година узлета” (2019), наглашавају да је предшколска установа заједница деце, васпитача, родитеља и ширег друштвеног окружења, у којој сви имају активну улогу у грађењу подстицајне и демократске средине.

У том смислу, предшколска установа је простор у коме се сусрећу различите потребе – развојне, социјалне, емоционалне и образовне – а њена суштинска мисија је да омогући детету да расте у сигурном, подстицајном и креативном окружењу. Она не служи само детету, већ и породици и заједници, јер својим деловањем утиче на јачање породичне улоге, сарадње и друштвене кохезије.

Према савременом схватању, предшколска установа има више комплементарних функција које се међусобно допуњују и граде целину:

Васпитно-образовна функција

Основна функција предшколске установе јесте пружање услова за целокупни развој детета. То подразумева неговање деље радозналости, подстицање игре и истраживања, развијање социјалних вештина, као и припрему за формално образовање. Васпитно-образовни рад не своди се на преношење знања, већ на креирање ситуација у којима деца сама истражују, закључују и уче кроз искуство.

Социјална функција

Предшколска установа пружа подршку породици и локалној заједници. Она омогућава детету да изгради осећај припадности, да развија пријатељства и учи да поштује различитости. Истовремено, вртић је значајан ослонац родитељима јер им пружа сигурност да је дете у подстицајном окружењу док они обављају своје обавезе. На овај начин, установа доприноси и социјалној интеграцији и смањењу неједнакости.

Здравствено-заштитна функција

Вртић има задатак да обезбеди основне услове за здравље и безбедност деце – квалитетну исхрану, хигијену и негу. Међутим, ова функција у савременом контексту добија шире значење: кроз боравак на отвореном, развијање здравих животних навика и подстицање физичке активности, предшколска установа активно учествује у формирању здравих генерација.

Културна функција

Вртић је и место где деца упознају културне вредности заједнице и развијају естетску осетљивост. Учествоју у креативним активностима, негују језик и традицију, али и развијају отвореност за нове идеје и мултикултуралне садржаје. На тај начин, вртић постаје прва инстанца културног образовања и социјализације.

Основе програма предшколског васпитања и образовања *„Године узлета”* (2019) посебно наглашавају да предшколска установа треба да буде заједница учења у којој дете има активну улогу. Деца нису пасивни примаоци знања, већ активни истраживачи и градитељи свог искуства. У том контексту, функције предшколске установе се шире и осавремењују:

Фокус на партиципацији – дете се охрабрује да одлучује, предлаже и активно учествује у обликовању садржаја свакодневног живота у вртићу.

Отвореност према породици – родитељи су партнери, а не само посматрачи; они доприносе обликовању и обогаћивању деце искуства.

Простор као „трећи васпитач” – унутрашњи и спољашњи простори добијају функцију подстицајног амбијента који омогућава богато и разноврсно учење.

На овај начин, предшколска установа постаје место заједничког раста и развоја, где се повезују деца, одрасли и окружење. Њена улога није само припрема за школу, већ и стварање темеља за доживотно учење, социјалну укљученост и лични развој.

1.2. Физичко окружење у вртићу

Физичко окружење у вртићу има значајну улогу у формирању услова за игру, учење и развој деце. Оно није само место где деца бораве током дана, већ активни чинилац васпитно-образовног процеса. Начин на који је простор организован, опремљен и обликован утиче на то како ће се деца у њему осећати, како ће комуницирати са другима и које ће активности покретати. Савремени приступи васпитању дете стављају у центар процеса, а простор виде као средство које може да подстакне истраживање, радозналост и сарадњу међу децом.

Простори у вртићу треба да буду уређени тако да пружају осећај сигурности, припадности и подршке. Они треба да буду прегледни, доступни деци и у складу са њиховим потребама. Унутрашњи простор се осмишљава тако да омогући различите облике активности: игру, истраживање, заједнички рад и одмор.

Намештај и материјали треба да буду прилагођени деци, тако да могу самостално да их користе. Присуство различитих материјала (природних, рециклираних, уметничких, конструктивних) омогућава деци да бирају активности према својим интересовањима. Простор тако постаје место где дете може да испољи креативност, али и да учи кроз сарадњу са вршњацима.

Двориште, тераса или атријум представљају наставак унутрашњег окружења и имају посебан значај у свакодневном животу деце. Боравак на отвореном пружа могућност за кретање, игру, упознавање природе и стицање различитих искустава. Простор на отвореном не треба да се користи само као место за рекреацију, већ као подстицајна средина за учење и истраживање.

Присуство природних елемената као што су трава, дрвеће, песак, вода или башта омогућава деци да кроз игру развијају моторичке способности, али и еколошку свест. Простор у дворишту може да буде организован тако да подстиче маштовиту игру, заједничке активности и истраживачки дух.

Простор у вртићу треба да буде уредан, прегледан и естетски осмишљен. Боје, светлост, уметнички материјали и предмети који окружују децу треба да стварају пријатну атмосферу у којој ће се осећати сигурно и мотивисано за истраживање. Простор носи и симболичку

поруку – да се вреднују дечји радови, идеје и креативност. Када су радови деце изложени у просторима вртића, она добијају поруку да је њихово стваралаштво важно и прихваћено.

Иако сам простор има велики утицај на дечји развој, одрасли су ти који осмишљавају и прилагођавају окружење потребама и интересовањима деце. Улога васпитача је да простор учини доступним, функционалним и инспиративним. Просторно окружење у вртићу није непромењиво – оно се мења и прилагођава у складу са развојем групе и новим активностима које деца предлажу и реализују.

1.3. Отворени простори вртића као подстицајна средина за игру, учење и истраживање

Двориште вртића, терасе или атријуми представљају природни наставак унутрашњих простора и имају посебан значај за свакодневни живот деце. Ови простори нису само место за боравак на свежем ваздуху, већ подстицајна средина у којој дете истражује, учи и развија различите компетенције. Боравак на отвореном омогућава детету непосредан контакт са природом, што позитивно утиче на његов физички, емоционални и социјални развој.

Када су добро осмишљени, отворени простори постају окружење које покреће дете да се слободно креће, испробава, прави изборе и гради нова знања кроз искуство. Простор који нуди разноврсне материјале и подстицаје омогућава да игра постане средство учења и развоја.

Игра на отвореном простору има посебну вредност за децу предшколског узраста. Она је спонтана, креативна и омогућава детету да комбинује машту и стварност.

Игра у дворишту је повезана са радошћу и осећајем слободе, а истовремено има и снажан развојни карактер јер доприноси целокупном развоју личности.

Отворени простори омогућавају учење које је непосредно и искуствено. Деца на дворишту могу да прате промене у природи, уочавају годишња доба, прате развој биљака или понашање животиња и инсеката. Тако развијају радозналост, истраживачки дух и способност уочавања узрока и последице.

Учење на отвореном често се остварује кроз пројектне активности (садња биљака, прављење склоништа или огледи са водом и песком). Деца кроз такве активности уче да истражују, постављају питања и траже решења. Ово доприноси развоју критичког мишљења и самосталности у учењу.

Двориште вртића је природан простор за различите облике истраживања. Оно омогућава деци да користе сва чула, испробавају и повезују различита искуства. Деца могу да посматрају инсекте, упоређују природне материјале, испробавају шта плута, а шта тоне, мере и упоређују величине или прате како сенке мењају облик у току дана.

Истраживање на отвореном није ограничено унапред дефинисаним задацима, већ се заснива на радозналости и интересовању детета. На тај начин дете гради сопствено знање и доживљава процес учења као узбудљиво искуство.

Отворени простори вртића пружају могућност за интензивну социјалну интеракцију. Деца у дворишту сарађују, договарају се, деле материјале и решавају проблеме. Кроз заједничке активности уче како да буду толерантна, како да поштују правила групе и како да се изборе за своје место у заједници.

Емоционално, боравак у природи делује умирујуће, смањује стрес и напетост, а истовремено подстиче позитивне емоције. Деца постају сигурнија, слободнија у изражавању и спремнија за нова искуства.

Да би простор на отвореном заиста постао подстицајна средина, неопходна је активна улога васпитача. Васпитач посматра децу, препознаје њихова интересовања и у складу са тим прилагођава активности. Он обезбеђује материјале, организује истраживачке подстицаје и усмерава децу да уочавају, повезују и закључују. Васпитач није само посматрач, већ активни учесник који заједно са децом гради значајна искуства.

1.4. Елементи инспиративних простора на отвореном

Инспиративни простори на отвореном у вртићу представљају пажљиво осмишљене просторне целине које подстичу игру, учење, истраживање, кретање и развој креативности код деце. Они се организују тако да задовоље различите потребе предшколске деце – за кретањем, истраживањем, сарадњом, али и за осамом и одмором.

Једна од важних карактеристика јесте постојање малих, тајних и удобних места у којима деца могу да се повуку, буду сама или у мањој групи. Ова места пружају осећај сигурности и омогућавају деци да самостално бирају да ли ће учествовати у групним активностима или се повући у мирнији простор.

Други важан елемент чини разноврсна опрема и материјали. Простор на отвореном треба да буде опремљен материјалима отвореног типа, који немају једну унапред одређену намену, већ подстичу маштовиту и креативну употребу. Према *Правилнику о ближим условима за оснивање, почетак рада и обављање делатности предшколске установе (2019)* у просторима на отвореном могу се наћи:

- Кутије, сандуци, корпе (различитих облика, величина, текстура)
- Лопте различитих величина
- Канапи, траке, чаршафи, прскалице
- Даске од дрвета или греде
- Канте и лопатице, пластичне посуде
- Предмети за домаћинство као што су метле, четке за боје, лонци, тацне, тањери
- Трава, лишће, пањеви, дебла, облице
- Баштенски намештај
- Мердевине, треношци
- Рекети и палице
- Бале сена
- Шатори, тенде, сунцобрани

- Балони
- Мреже
- Дрвени блокови
- Играчке са точковима
- Ролери , скејт бордови, трицикли, бицикли
- Мрежа за бубе
- Гуме и обручеви
- Саднице, скровишта од савитљивих садница
- Монтажни базени, црева за прскање, пластичне флаше за прскање
- Дрвени стубови за пењалице или за катапулт за крпењаче
- Дрвене даске за заједничке љуљашке
- Конопци и делови гума за љуљашке
- Различите подлоге за сликање
- Баштенски алат за негу биљака

Посебно место заузимају могућности за кретање и физичку активност. Простори на отвореном омогућавају деци да трче, пењу се, балансирају, провлаче, љуљају и клизају се. Препоручује се да двориште садржи стазе за кретање, справе за пењање, дрвене или камене греде, тунеле, брежуљке и отворене површине за слободну игру.

На овај начин подржава се развој крупне моторике, координације и издржљивости, али и развој самопоуздања и упорности.

Најзад, инспиративни простори на отвореном су значајни јер спајају природне елементе, материјале и могућности за игру у једну целину која подстиче свеобухватни развој деце. Они доприносе томе да боравак у вртићу буде испуњен новим искуствима, истраживањем и радошћу учења.

1.5. Улога васпитача у креирању инспиративних простора на отвореном

Васпитач има кључну улогу у обликовању и коришћењу простора на отвореном у вртићу. Простор није сам по себи инспиративан – он постаје подстицајна средина тек онда када је пажљиво осмишљен и интегрисан у васпитно-образовни рад. Улога васпитача је вишеструка: од планирања и уређења простора, преко одабира материјала и опреме, до подстицања деце да активно учествују у његовом коришћењу и унапређивању.

Један од основних задатака васпитача јесте да препозна потребе деце и да у складу са њима организује простор. То значи да васпитач послуша децу, прати њихову игру и истраживачке подухвате, а затим креира просторне целине које ће подржати та интересовања. Тако простор постаје динамичан, јер се мења у складу са децом и њиховим развојем.

Други важан аспект јесте укључивање деце у креирање простора. Деца нису само корисници, већ и активни учесници у уређењу. Када учествују у садњи биљака, постављању мобилних елемената или у изради декоративних детаља, она развијају осећај припадности, одговорности и поноса на свој простор.

Васпитач такође има задатак да пружи разноврсне материјале и опрему, водећи рачуна о безбедности, али и о томе да материјали буду подстицајни за различите облике игре и учења. У том контексту васпитач бира материјале отвореног типа, природне елементе и алате који омогућавају деци истраживање, конструкцију, кретање и уметничко изражавање.

Још једна значајна улога васпитача огледа се у томе што је он посредник између деце, породице и локалне заједнице. Кроз сарадњу са родитељима и члановима заједнице могуће је обезбедити нове материјале, обновити простор или реализовати заједничке акције уређења. Тако се простор на отвореном развија као заједнички пројекат свих актера.

На крају, васпитач има и рефлексивну улогу – он посматра како деца користе простор, анализира да ли простор заиста подстиче игру, учење и истраживање, и на основу тога уводи промене. Овим процесом простор на отвореном постаје жива, мењајућа средина, која прати развој деце и одговара на њихове потребе

1.6. Предности боравка деце у инспиративним просторима на отвореном

1. Физички развој и здравље

Боравак деце на отвореном има непроцењив значај за њихов физички развој и здравље. Простори као што су дворишта вртића омогућавају деци кретање, трчање, пењање, скакање и разноврсне активности које јачају мишиће, побољшавају координацију покрета и развијају моторичке способности. У савременом начину живота, где деца све више времена проводе у затвореним просторијама и испред екрана, отворени простори постају кључно место за подстицање активног начина живота.

Боравак на свежем ваздуху позитивно утиче на развој плућа, јачање имунитета и опште здравствено стање. Деца која редовно бораве у дворишту имају више енергије, боље навике кретања и отпорнија су на стрес.

2. Когнитивни развој и учење кроз искуство

Отворени простори пружају богате могућности за учење које је засновано на искуству. Деца у дворишту посматрају природне појаве, уочавају промене током годишњих доба, експериментишу са природним материјалима и долазе до сопствених закључака. Овај начин учења је ближи дечјој радозналости и природној потреби за истраживањем него класично учење у затвореном простору.

Примери учења на отвореном укључују садњу биљака, посматрање инсекта, мерење сенки или грађење конструкција од природних материјала. Свака од ових активности подстиче развој логичког мишљења, закључивања и способности решавања проблема.

3. Социјални развој и сарадња

Отворени простори вртића представљају амбијент у којем деца уче како да сарађују, договарају се и заједнички решавају задатке. Заједничке активности као што су игра у песку, изградња кућица од грана или спортске игре омогућавају деци да вежбају тимски рад, толеранцију и уважавање различитих мишљења.

У овом окружењу деца природно уче да деле материјале, да поштују правила игре и да уважавају потребе других. Ове социјалне вештине имају дугорочан значај за живот у заједници и касније школовање.

4. Емоционално благостање и психичко здравље

Природа и боравак на свежем ваздуху имају умирујући ефекат на децу. Истраживања показују да деца која проводе више времена у природи имају нижу стопу анксиозности и бољу концентрацију. Инспиративни простори пружају деци осећај слободе и сигурности, што позитивно утиче на развој самопоуздања и унутрашње стабилности.

Кроз слободну игру и истраживање, деца имају прилику да изразе своја осећања, ослобађају напетост и развијају креативност. На тај начин простор на отвореном постаје место које подржава емоционално благостање детета.

5. Развој креативности и маште

Инспиративни простори на отвореном подстичу децу да маштају, стварају и измишљају нове облике игре. За разлику од играчака које имају јасно одређену намену, природни материјали и разноврсни елементи дворишта омогућавају безброј могућности. Један штап може постати рибарски штап, мач или микрофон; каменчићи могу бити новчићи, кликери или делови замка.

Ова слобода у игри развија креативно мишљење, флексибилност и способност да се ствари сагледају из различитих углова. Управо то чини отворени простор местом које подстиче иновативност и стваралаштво.

6. Повезивање са природом и развој еколошке свести

Боравак у дворишту вртића и свакодневни контакт са природним материјалима развијају код деце свест о значају природе и њене заштите. Деца која учествују у садњи, заливању и бризи о биљкама лакше развијају осећај одговорности и поштовања према животној средини.

На овај начин отворени простори не служе само за игру, већ и за формирање еколошке свести и вредности које ће деца преносити кроз читав живот.

1.7. Значај сарадње са породицом и локалном заједницом у процесу уређења простора на отвореном

Сарадња са породицом и локалном заједницом представља један од кључних елемената квалитетног васпитно-образовног рада у предшколској установи. У концепцији Основа програма „Године узлета” (2019), породица и заједница препознају се као равноправни партнери у процесу васпитања и образовања деце. Отворени простори вртића пружају бројне могућности да се ова сарадња оствари на конкретан и видљив начин – кроз заједничко уређење, употребу и одржавање простора.

Породица је прва и најзначајнија средина у којој дете стиче искуства, развија вредности и обликује своје понашање. Улога васпитача је да те вредности препозна, уважи и укључи у рад вртића. Када се родитељи укључе у активности у дворишту вртића, они постају активни учесници у процесу креирања подстицајне средине за своју децу. Садња цвећа и дрвећа, израда једноставних игара и реквизита од природних материјала, као и заједничке акције чишћења и уређења, пружају могућност да се родитељи и деца осете поносно и повезано са простором у коме бораве. Такав облик сарадње јача осећај припадности породица вртићу и доприноси изградњи заједничке одговорности за дечји развој.

Укључивање родитеља у уређење отворених простора има и значајну едукативну улогу. Кроз заједничке активности родитељи могу да уоче на који начин игра у природи подстиче дечји развој, како деца кроз истраживање стичу нова знања и како материјали отвореног типа омогућавају креативност. На тај начин, родитељи не само да учествују у изградњи подстицајног окружења, већ и проширују сопствена педагошка сазнања која могу применити у породици.

Поред породице, значајан партнер у креирању инспиративних простора на отвореном јесте и локална заједница. У сарадњи са локалним институцијама, организацијама и појединцима могуће је обезбедити додатне ресурсе, материјале и подршку у реализацији пројеката уређења дворишта вртића. На пример, сарадња са локалним предузећима може резултирати донацијама у материјалу, док локални уметници, занатлије или спортисти могу својим ангажовањем обогатити програм и пружити нова искуства деци.

Сарадња са заједницом има и шири друштвени значај. Она вртић позиционира као место окупљања и повезивања, као простор који није издвојен, већ део заједничког живота. Када локална заједница учествује у стварању инспиративних простора, она уједно шаље поруку да су деца вредност и приоритет читавог друштва. Деца тада уче да постоје различити облици сарадње и заједничког рада, као и да заједница може бити извор подршке и сигурности.

Васпитачи имају важну улогу у иницирању и одржавању сарадње са породицом и заједницом. Њихова улога није само организациона, већ и медијаторска – они подстичу дијалог, повезују различите актере и усмеравају заједничке активности ка потребама деце. Важно је да сарадња буде континуирана и смислена, а не сведена на повремене акције. Када сарадња постане део културе вртића, деца свакодневно имају прилику да доживе осећај заједништва и солидарности.

На крају, сарадња са породицом и заједницом доприноси изградњи инспиративних простора који имају више димензија – они нису само место игре, већ постају симбол заједничког труда, партнерства и поверења. Деца у таквим просторима уче да је развој процес у коме учествују сви око њих, а вртић се јасно профилише као средиште живота локалне заједнице.

1.8. Значајна истраживања о просторима на отвореном у предшколским установама

Истраживања последњих деценија јасно указују на то да су простори на отвореном од изузетне важности за укупан развој деце предшколског узраста. Боравак у природном окружењу подстиче дечју радозналост, активност и осећај сигурности, али и доприноси изградњи самопоуздања и сарадничког духа међу вршњацима.

Golden (2010) истиче да деца у природном окружењу брзо превазилазе предрасуде и стрепње које често имају у затвореним просторима, те спонтано истражују, пењу се, љуљају, трче, савладавају препреке и развијају различите облике кретања. Такви простори подстичу децу да користе све расположиве потенцијале природе – од грана и лишћа до импровизованих склоништа и материјала који се налазе у окружењу.

Истраживања Borgadaile (2006) показују да продужен боравак у природи значајно утиче на побољшање концентрације, јачање мотивације и креативности, као и на обогаћивање игре. Такође, развијају се комуникацијске способности, имунитет, спретност, равнотежа, координација покрета и издржљивост. Боравак на отвореном помаже деци да граде разумевање живог и неживог света, развијају осећај припадности заједници и стичу већу самосталност.

Moser и Martinsen (2010), као и Wilson (2008), истичу да деца често показују да им недостају управо они елементи који просторе на отвореном чине богатим – могућности за пењање, љуљање, котрљање, провлачење. Више од половине деце у истраживањима повезује најлепше тренутке у вртићу управо са активностима у дворишту или на отвореном простору (Павловић Бренеселовић, 2015).

Истраживања White (2004), Golden (2010) и Fjortoft (2011) показују да је боравак у природи најомиљенији вид игре и истраживања код деце, јер им омогућава опуштање, шетњу и дружење са вршњацима, али и контакт са природним појавама (залазак сунца, киша, ветар, опадање лишћа). Таква искуства развијају машту, креативност и емоционалну стабилност.

Савремена неуролошка истраживања (McCain, Mustard & Shanker, 2007; Jamieson, Bertrand & Ibrahim, 2008; Kolb & Whishaw, 2006) потврђују да искуства у раном детињству, нарочито кроз игру у природном окружењу, имају одлучујући утицај на архитектуру мозга. Док се деца играју и истражују, мозак реагује тако што подстиче креативност, маштовитост и иновативност. У тим активностима отварају се нове могућности деловања и настају нове идеје.

Закључак који се намеће из бројних истраживања јесте да простори на отвореном нису само физички амбијенти за игру, већ снажни подстицаји за когнитивни, социјални, емоционални и физички развој деце. Они представљају извор искуства који деци пружа прилику да уче у непосредном контакту са светом, што је у складу са савременим педагошким приступима који простор препознају као „трећег васпитача“.

2. МЕТОДОЛОГИЈА ИСТРАЖИВАЊА

2.1. Проблем и предмет истраживања

Иако се у савременој предшколској педагогији све више истиче значај отворених простора као важних елемената подстицајне средине за децу, у пракси је често приметно да су ти простори недовољно развијени, функционално неосмишљени и слабо интегрисани у васпитно – образовни рад. Недовољна опремљеност, мањак природних материјала, слаба повезаност са програмским циљевима и ограничена ангажованост одраслих чине да потенцијал отворених простора остане неискоришћен.

Проблем истраживања може се формулисати као питање: *Да ли су простори на отвореном у деčјем вртићу обликовани и коришћени као инспиративно и подстицајно окружење за учење, игру и истраживање деце?*

Предмет истраживања обухвата анализу стања, улоге и могућности отворених простора у предшколским установама, као и ставове васпитача о њиховој инспиративности и функционалности у свакодневној пракси. Истраживање је спроведено анкетањем 30 васпитача из ПУ “Бошко Буха” у Инђији, са циљем да се утврди како васпитачи доживљавају простор на отвореном, да ли га виде као подстицајну средину, које препреке уочавају, и који су њихови предлози за унапређење. Резултати истраживања показују да већина испитаних васпитача препознаје потенцијал отворених простора за подстицање развоја деце, али уочава и значајне проблеме: ограничену опремљеност, недостатак природних елемената, потребу за већим ангажовањем родитеља и недовољну подршку за системско уређење простора. Посебно је вредно истаћи да васпитачи уочавају позитиван утицај боравка на отвореном на физички, интелектуални, социјални и емоционални развој деце.

2.2. Циљ и задаци истраживања

Циљ истраживања је да се утврди у којој мери инспиративни простори на отвореном у вртићу утичу на процес учења деце.

Из датог циља истраживања произилазе следећи задаци:

1. Утврдити мишљење васпитача о томе шта све треба обезбедити деци у просторима на отвореном, како би представљали подстицајно окружење за учење.
2. Испитати мишљење васпитача о предностима, као и недостацима отворених простора дечијег вртића.
3. Идентификовати идеје и предлоге васпитача за развијање инспиративних простора на отвореном у дечијем вртићу.
4. Утврдити у којој мери васпитачи укључују децу и родитеље у процес уређења простора на отвореном у дечијем вртићу.

2.3. Хипотезе истраживања

На основу постављеног циља и задатака истраживања *општа хипотеза* је: Васпитачи схватају значај простора на отвореном као инспиративног окружења за учење деце.

Посебне хипотезе:

Претпоставља се да већина васпитача сматра да у просторима на отвореном треба да постоје мала, тајна, маштовита, удобна места; велики избор опреме и материјала који позивају децу да истражују; различите могућности за кретање;

Претпоставља се да већина васпитача сматра да је предност дворишта вртића што је велико и има мобилијар, а управо то може да представља и недостатак ако се осврнемо на потребе деце са сметњама у развоју;

Претпоставља се да ће већина васпитача давати идеје и предлоге за развијање инспиративних простора на отвореном у вртићу;

Претпоставља се да већина васпитача повремено укључује родитеље у процес уређења простора на отвореном у дечијем вртићу;

2.4. Узорак истраживања

У истраживању је учествовало 30 васпитача запослених у ПУ “Бошко Буха”, Инђија.

2.5. Методе, технике и инструменти истраживања

У овом истраживању је коришћена дескриптивна метода која обухвата прикупљање података, обраду, интерпретацију података и извођење закључака.

Истраживање је спроведено помоћу технике анкетирања, од инструмената у истраживању коришћен је упитник комбинованог типа. Испитивање је било анонимно.

2.6. Организација истраживања

Истраживање је реализовано у оквиру стручно–истраживачког мастер рада на тему „Инспиративни простори на отвореном у децјем вртићу“. Спроведено је у априлу 2025. године у свим објектима предшколске установе “Бошко Буха”, Инђија. .

Истраживање је организовано у неколико етапа. У првој етапи припремљен је упитник за васпитаче са десет питања затвореног и отвореног типа. Упитник је креиран у Google Forms алату и подељен електронским путем васпитачима. Друга етапа обухватила је прикупљање података – учешће је било анонимно и добровољно, а васпитачи су имали могућност да своје одговоре доставе у периоду од 21. 04. до 25.04.2025. године.

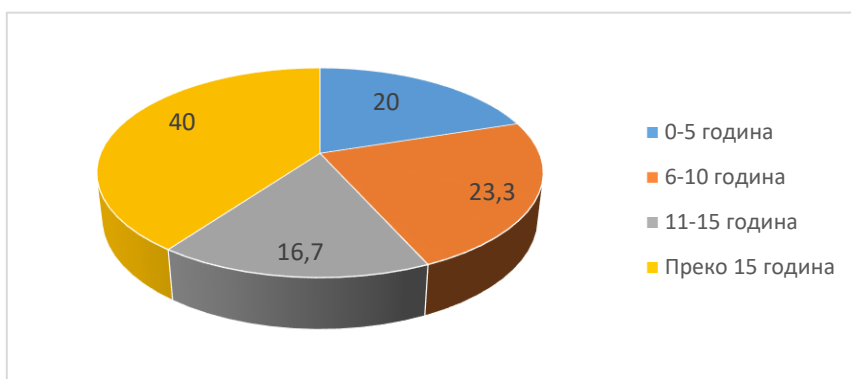
Након прикупљања података, у трећој етапи извршена је њихова обрада. Одговори су приказани у облику табела и графикана, а за анализу је коришћена дескриптивна статистика. Анализирани су и одговори на отворена питања како би се добио дубљи увид у ставове васпитача о уређењу и коришћењу простора на отвореном.

Целокупна организација истраживања била је усмерена ка томе да се обезбеди поузданост и релевантност података, као и да се обезбеди етички приступ – добровољност, анонимност и коришћење података искључиво у истраживачке сврхе.

3. АНАЛИЗА И ИНТЕРПРЕТАЦИЈА РЕЗУЛТАТА ИСТРАЖИВАЊА

3.1. Одговори васпитача запослених у ПУ “Бошко Буха”, Инђија

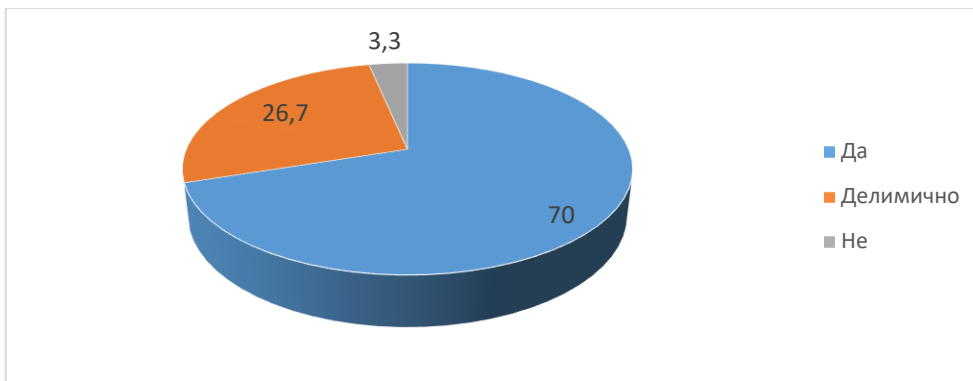
Истраживање је спроведено са циљем да се испитају ставови васпитача о постојећем стању и могућностима унапређења инспиративних простора на отвореном у вртићу. Упитник је попунило 30 васпитача из различитих објеката предшколске установе „Бошко Буха“ у Инђији.

Графикон 1 – Структура узорка – радни стаж васпитача

Прво питање у упитнику односило се на дужину радног стажа васпитача (Графикон 1). Циљ овог питања био је да се утврди колико искуства испитани васпитачи имају у предшколској установи, што може утицати на њихов однос према уређењу и коришћењу отворених простора у васпитно- образовне сврхе.

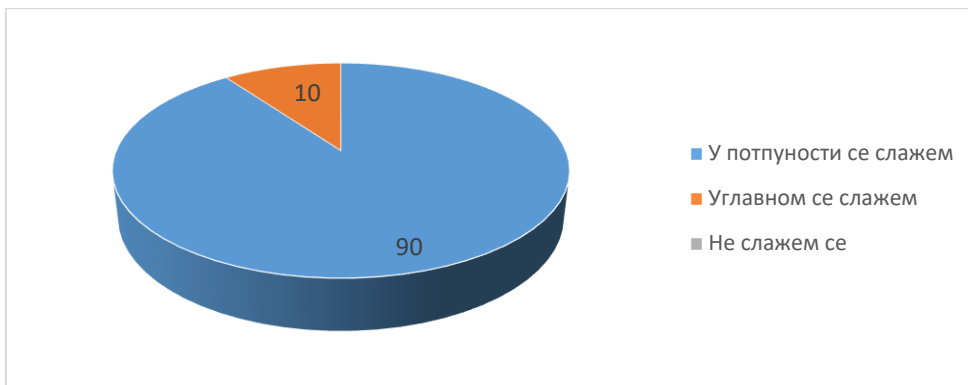
Ови резултати показују да у истраживању доминирају васпитачи са вишегодишњим искуством, али је заступљен и значајан број оних са мање од 10 година стажа. То указује на то да су у анализу укључени ставови и запажања васпитача различитих генерација, што обогаћује свеобухватност добијених података.

Графикон 2 - Став васпитача о томе да ли вртић има уређен простор на отвореном

Циљ овог питања био је да се испита у којој мери су отворени простори у вртићима уређени и доступни деци за свакодневну употребу (Графикон 2).

Ови подаци показују охрабрујући тренд у погледу присуства и употребе отворених простора у предшколским установама. Међутим значајан проценат васпитача који наводе да простор није у потпуности уређен или се недовољно користи (26,7%) , као и мали број негативних одговора, указују на потребу за додатним улагањем у опремање, одржавање и боље планирање активности у тим просторима. Простор на отвореном не треба да служи искључиво за рекреацију, већ као интегрални део васпитно-образовног процеса.

Графикон 3 - Мишљење васпитача о значају простора на отвореном за развој и учење деце

Циљ овог питања био је да се утврди у којој мери васпитачи препознају васпитно-образовни значај простора на отвореном (Графикон 3).

Ови резултати јасно показују да васпитачи препознају висок васпитно-образовни потенцијал отворених простора. Њихово мишљење је у складу са савременим педагошким приступима који простор виде као активни чинилац развоја. Оваква сагласност сугерише спремност васпитача да простор на отвореном користе не само за физичку активност, већ и као простор за истраживање, социјалну интеракцију и учење кроз игру.

Иако нема негативних одговора, вредно је истражити који су фактори због којих 10% васпитача даје умеренији одговор –то могу бити услови рада, просторна ограничења или недовољна подршка у установи.

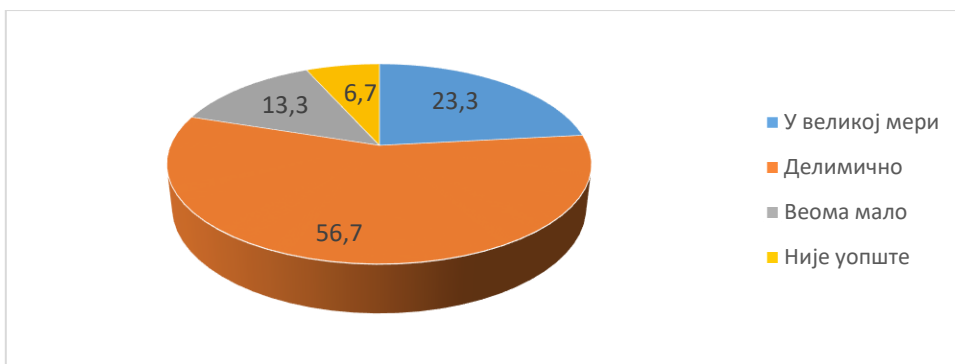
На питање:

Табела 1. - Шта је, по Вашем мишљењу, потребно обезбедити деци у просторима на отвореном да би они представљали подстицајно окружење за учење у развој?

Васпитачи су наводили следеће категорије одговора:

Природни материјали: песак, земља, вода, камење, дрвене грађе, шишарке...
Разноврстан мобилијар: љуљашке, тобогани, клацкалице...
Просторне целине на отвореном: блатњава кухиња, радионица за мајсторе ,мирна места за опуштање, уметничка просторна целина...
Простори за садњу: баштице за узгој биљака и рад у природи.
Сеновити и сигурни простори: потреба за више природног хлада и наткривених делова за боравак у свим временским условима.
Подстицајна опрема: алати прилагођени деци, разноврсни полуструктурирани и неструктурирани материјали.

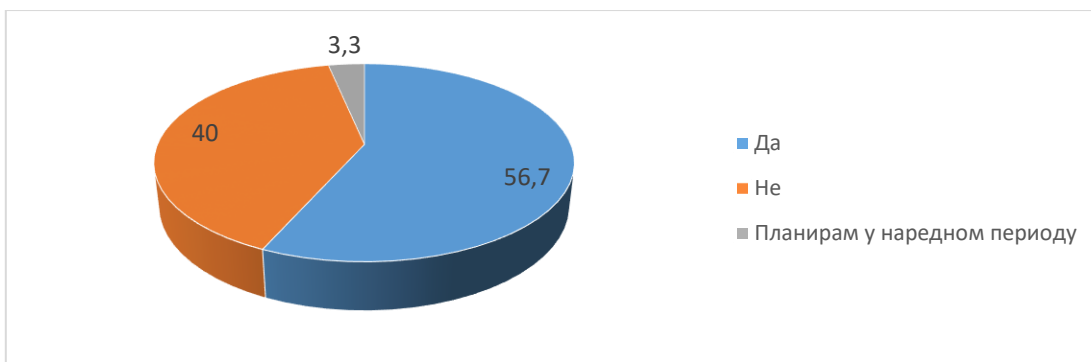
Васпитачи препознају важност природних материјала, могућности за слободну игру и физичке активности, као и значај укључивања деце у уређење простора.

Графикон 4 – *Оцењивање степена осмишљености простора на отвореном за подстицање дечијег истраживања и креативности*

Циљ овог питања био је да се процени квалитет уређења простора на отвореном са аспекта његове педагошке функције- подстицајне средине за активно учење (Графикон 4).

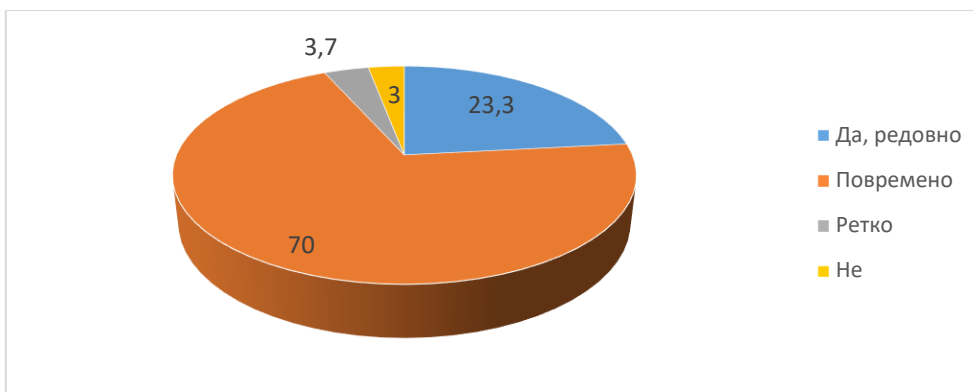
Ови резултати указују на то да већина васпитача сматра да је простор на отвореном у њиховој установи делимично подстицајан за развој истраживачког духа, самосталности и креативности код деце. Иако четвртина испитаника процењује да је тај простор у великој мери функционалан, забрињавајући је проценат од преко 26% васпитача који сматрају да тај простор има врло ограничен или никакав подстицајни карактер. Ово указује на потребу за даљим улагањем у уређење дворишта и тераса вртића, али и на важност оснаживања васпитача у примени простора као дела васпитно-образовног процеса. Простори који стимулишу самосталност, истраживање и креативност захтевају флексибилне зоне, природне материјале, могућности избора и интердисциплиарни приступ у планирању активности.

Графикон 5 – *Став васпитача о похађању обука и семинара на тему уређења простора на отвореном*

Ово питање има за циљ да утврди ниво професионалне едукације васпитача у области планирања, уређивања и педагошке употребе простора на отвореном (Графикон 5).

Иако је охрабрујуће што више од половине испитаника има одређено стручно усавршавање у овој области, податак да чак 40% васпитача није похађало обуку на тему уређења и коришћења простора на отвореном указује на простор за напредак у систему стручног усавршавања. Такође, позитиван је тренд што део васпитача исказује спремност да у наредном периоду похађа такве обуке, што може допринети унапређењу праксе у вртићима.

Графикон 6 – Учесталост укључивања деце и родитеља у креирање простора на отвореном

Циљ овог питања био је да се утврди у којој мери васпитачи практикују партиципативни приступ у планирању и уређивању простора на отвореном, односно колико су деца и родитељи активни учесници у том процесу (Графикон 6).

Ови резултати указују да већина васпитача практикује повремену сарадњу са децом и родитељима у креирању простора на отвореном. Иако је то позитиван показатељ отворености ка партиципативном моделу, чињеница да тек четвртина испитаника то чини редовно говори о потреби за већим оснаживањем и охрабривањем васпитача да у овај процес укључе све актере. Укључивање деце омогућава да простор одражава њихова интересовања, што повећава мотивацију и припадност. Сарадња са родитељима доприноси заједничкој одговорности, пружа додатне ресурсе и подржава позитивну климу у установи. Како и сам програм „Године узлета“ истиче, васпитач је истовремено и партнер детету и породици у креирању подстицајне средине.

На питање:

Табела 2.- Које су по Вашем мишљењу, највеће предности боравка деце у пажљиво осмишљеним и инспиративним просторима на отвореном?

Главне предности које васпитачи истичу су:

Развој моторике и физичког здравља: јачање имунитета, развој спретности и координације.
Когнитивни развој: подстицање радозналости, креативности и решавања проблема.
Емоционална стабилност и самопоуздање: слобода у игри води ка јачању самопоуздања.
Социјализација: учење сарадњи, поштовању правила, стрпљењу и заједничком решавању проблема.

Васпитачи јасно препознају свеобухватан утицај квалитетно уређених отворених простора на развој детета.

На питање:

Табела 3.- Шта сматрате највећим препрекама за чешће коришћење простора на отвореном у вашем вртићу?

Најчешће наведене препреке су:

Неповољни временски услови: киша, велика врућина или хладноћа.
Мали простор у односу на број деце: недостатак простора за истовремено ангажовање више група.
Небезбедност простора: старе или оштећене справе, недостатак сенке, неадекватна подлога.

Недовољно улагање и подршка: потреба за бољом организацијом и већим укључивањем локалне заједнице и родитеља.

Кључне препреке су објективне (инфраструктурне) и организационе природе, али могу бити ублажене кроз боље планирање и сарадњу.

На питање:

Табела 4. - Имате ли предлоге за унапређење простора на отвореном у вашем вртићу?

Најчешћи предлози васпитача обухватају:

Проширење простора за игру: куповина околних парцела, паметно организовање простора.
Обогаћивање простора: нове справе, тенде за заштиту од сунца, нове кућице.
Редовно одржавање: поправка и обнова мобилијара, уређење подлога и зелених површина.
Веће укључивање родитеља и заједнице: заједничке акције уређења и опремања дворишта.

Постоји свест о томе да простор мора бити стално унапређиван и да се у његово уређење морају укључити сви актери.

Резултати истраживања показују висок ниво свести васпитача о значају простора на отвореном за развој деце. Уочавају се истовремено и јасне препреке и снажна воља за променама. Васпитачи препознају потребу за природним материјалима, инспиративним мобилијаром и активно укљученим друштвеним окружењем.

Ови налази су у складу са савременим педагошким приступима који наглашавају значај отвореног простора као активног фактора учења, а такође упућују на конкретне правце у којима би вртићи требало да развијају своје дворишне просторе.

3.2. Препоруке за унапређење праксе

На основу резултата истраживања и увида добијених током практичног рада, могу се извући следеће препоруке за унапређење васпитно-образовне праксе у области коришћења и уређења инспиративних простора на отвореном у предшколским установама:

1. *Планирање и уређење простора према дечјим потребама*

Просторе на отвореном треба осмишљавати тако да подстичу све аспекте дечјег развоја – физички, социјални, емоционални и когнитивни.

Неопходно је обезбедити природне материјале, променљиве и истраживачке целине, сензорне стазе и могућност слободног избора.

2. *Јачање партиципативне праксе*

Васпитачи треба да редовно укључују децу у осмишљавање, уређивање и одржавање простора.

Родитеље и локалну заједницу ваља активније ангажовати кроз акције, донације, радионице и волонтерске иницијативе.

3. *Континуирано стручно усавршавање*

Организовати обуке, семинаре и стручне скупове посвећене темама као што су простор као васпитач, игра на отвореном, примена природних материјала.

Подстицати размену примера добре праксе из различитих установа.

4. *Оснаживање улоге васпитача као креатора окружења*

Препознати васпитача не само као реализатора активности већ и као дизајнера простора за учење.

Обезбедити време и услове за креативан рад на уређењу отворених простора.

5. *Интеграција отвореног простора у дневне активности*

Простор на отвореном треба да буде саставни део свакодневног програма, а не резервисан само за физичке активности или „слободно време“.

Подстицати тематске пројекте, истраживања у природи, уметничке активности и слободну игру у различитим временским условима.

6. Подришка установе и локалне самоуправе

Установе и оснивачи треба да планирају буџетска средства за опремање и одржавање простора на отвореном.

Препознати важност квалитетно уређених дворишта као фактора који директно утиче на квалитет предшколског образовања.

4. ПРОМЕНЕ У ПРАКСИ

4.1. Уређење дворишта вртића „Пчелица“, Нови Сланкамен (ПУ „Бошко Буха“, Инђија)

Полазна тачка у реализацији уређења било је заједничко увиђање да двориште вртића „Пчелица“, иако пространо, није било довољно функционално, није будило радозналост код деце и није представљало подстицајну средину за игру, учење и истраживање. Васпитачи су истакли да се простор углавном користио за рекреативне активности, без могућности за истраживачку и симболичку игру.

Први корак био је организовање заједничке шетње деце и васпитача кроз двориште. Током ове туре деца су износила своје утиске о ономе што им се допада, као и оно што им недостаје. Васпитачи су бележили све њихове коментаре, који су били искрени и маштовити.

Након шетње, деца су цртала шта би желела да имају у дворишту вртића. Цртежи деце су открили њихове жеље: више места за пењање, скривање, игру у песку, баштицу са цвећем, као и маштовите предлоге попут „дрвеног аутобуса“ или „музичког зида“. Васпитачи су систематизовали све дечје идеје и, заједно са њима, израдили мапу „Моје двориште вртића из маште“ (Слика 1).

Слика 1: Мапа „Моје двориште вртића из маште“

Овај корак је био изузетно значајан јер је деци омогућио да активно учествују у планирању простора, дајући глас њиховим потребама и машти.

Следећи корак било је укључивање родитеља. Свака породица је добила позивно писмо, а затим је организован групни родитељски састанак на коме су представљени децји предлози. Родитељи су били одушевљени креативношћу деце и изнели су бројне предлоге како би простор могао да се обогати.

Осим тога, родитељи су понудили партнерско учешће у реализацији: неки кроз донацију материјала, други кроз физички рад, а поједини кроз успостављање контакта са локалним институцијама и јавним предузећима.

На иницијативу једне мајке која ради у општини, обезбеђен је песак као донација јавног предузећа „Инђија пут“, док је један од очева, власник грађевинских машина, извео радове ископавања и припреме терена испод љуљашки и тобогана (Слика 3).

Овај сегмент је показао колико је сарадња са породицом и локалном заједницом важна за унапређење вртића.

Радна акција уређења дворишта организована је у више корака:

Рашчишћавање дворишта – родитељи и васпитачи заједно су уклонили сувишан материјал, орезали гране и припремили терен (Слика 2).

Уређење постојећих површина – платно је омалтерисано и окречено, а мајке су осликале дрво кроз годишња доба, чиме је простор добио уметничку и едукативну димензију (Слика 4).

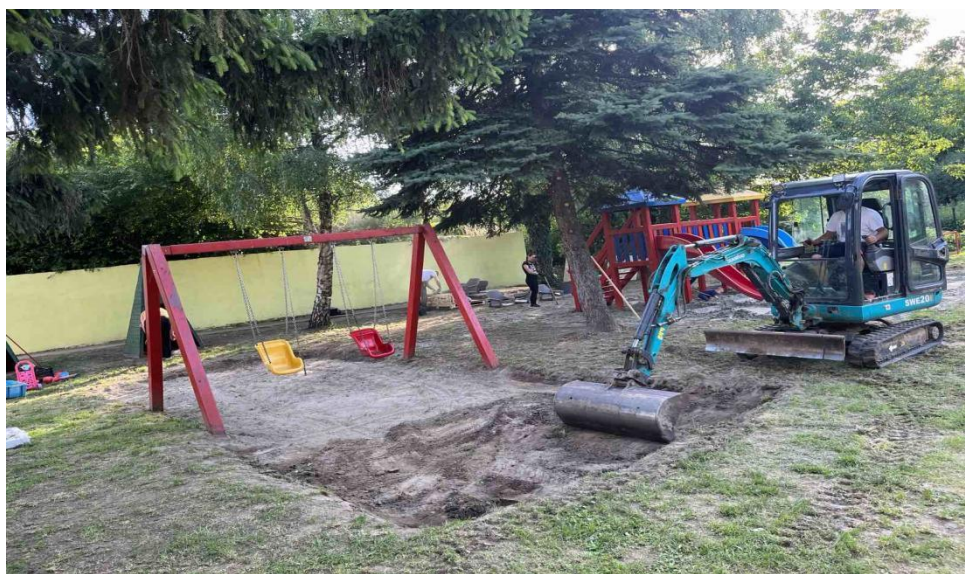
Израда нових елемената (Слика 5):

- од дрвених палета и пластичних столица направљен је „аутобус“ – простор за симболичку игру (Слика 6),
- постављена је дрвена кућица коју су родитељи купили,
- гуме од аутомобила офарбане су у разне боје и постављене за физичке активности, неке су укопане за пењање, док су друге искоришћене за баштице с цвећем (Слика 7),

- дрвени калемови (донети од родитеља) офарбани су и користе се као столови и реквизити за игру,
- направљен је музички зид – на дрвену палету окачене су старе металне шерпе и лонци (Слика 9),
- на ограду су постављене пластичне цеви у различитим бојама, кроз које деца могу убацују лоптице – игра која развија координацију, разликовање боја и стрпљење.

Слика 2: Раицишићавање дворишта вртића

Слика 3: Припрема терена испод љуљашки и тобогана

Слика 4 : *Уређење постојећих површина*

Слика 5 : *Израда нових елемената*

На овај начин, двориште је од једноликог простора постало богата и подстицајна средина за различите облике игре.

Деца су активно учествовала у свим фазама. Фарбала су гуме, садила цвеће у баштицама, украшавала дрвене калемове и испробавала нове справе чим су биле постављене. Њихово учешће није било само симболично – оно је допринело осећају припадности и одговорности за заједнички простор.

Примери изјава деце:

„Наш аутобус вози у Грчку.“

„Ово је моја башта, ја сам посадио ово цвеће.“

„Музички зид је најбољи, ја волим да свирам.“

Слика 6 : „Наш аутобус” - простор за симболичку игру

Слика 7: Физичке активности деце

Слика 8 : Игра природним материјалима

Слика 9 : „Музички зид” - истраживање звукова

Васпитачи су након реализације истакли да је претходно двориште било нефункционално и недовољно инспиративно, али да је заједничком акцијом постало простор који подстиче машту, радозналост и активност деце. Посебно су нагласили да је простор сада усклађен са савременим принципима из програма „Године узлета” (2019), који истиче значај отворених простора као подстицајне средине за игру и учење.

Слика 10 : Двориште вртића пре уређења

Слика 11 : Двориште вртића након уређења

Разлике су видљиве на први поглед – од једноставног, нефункционалног простора (Слика 10), двориште је постало живахна, инспиративна и богата средина у којој деца радо бораве и истражују (Слика 11).

Пример уређења дворишта вртића „Пчелица“ може се посматрати у ширем контексту резултата истраживања спроведеног међу васпитачима. Упоредивањем добијених података и реализованих активности, могу се издвојити следеће кључне тачке:

Недостатак природних материјала:

У истраживању је наглашено да дворишта често немају довољно природних елемената попут песка, дрвета, воде или зеленила. Реализацијом акције у „Пчелици“ овај проблем је превазиђен – уведен је песак, вода, гранчице, каменчићи, баштице са цвећем и дрвени калемови (Слика 8).

Делимична инспиративност простора:

Више од половине васпитача је у упитнику истакло да дворишта само делимично подстичу истраживање и креативност. Након уређења у „Пчелици“, простор је добио разноврсне функционалне целине – за физичку игру, симболичку игру (аутобус, кућица), уметничко изражавање (музички зид, осликан зид) и истраживачке активности (цеви за убацивање лоптица).

Сарадња са родитељима и локалном заједницом: Истраживање је показало да се родитељи углавном укључују повремено у креирање простора. У овом примеру, међутим, родитељи су били носиоци активности: обезбеђивали су материјале, учествовали у радним акцијама, повезивали установу са локалним институцијама и показали снажан партнерски однос.

Фокус на физичким активностима:

У постојећим двориштима доминирају класичне справе за рекреацију. У „Пчелици“ је тај аспект проширен – уз физичку активност уведени су и елементи за симболичку игру, социјализацију, емоционално изражавање и когнитивне изазове.

Овај аналитички увид показује да пример „Пчелице“ није само локална акција уређења дворишта, већ представља модел како се уочени недостаци из праксе могу превазићи интеграцијом дејчјих идеја, партнерства са породицом и ангажовањем заједнице. Тако се

ствара инспиративна средина у складу са савременим програмским документима и потребама деце.

Дискусија

Резултати овог истраживања, као и реализовани пример промене у пракси у вртићу „Пчелица“ (ПУ „Бошко Буха“, Инђија), указују на више значајних аспеката уређења и коришћења отворених простора у предшколским установама.

Најпре, анализа одговора васпитача показала је да већина препознаје важност простора на отвореном у васпитно-образовном процесу. Више од 90% испитаника у потпуности или делимично се слаже са тврдњом да простор на отвореном има значајну улогу у развоју и учењу деце. Ови налази у складу су са бројним домаћим и страним истраживањима (Dument & Bell, 2008; Ginsburg, 2007; UNDP, 2019), која истичу да боравак у природи и инспиративно окружење позитивно делују на когнитивни, социјални, емоционални и физички развој деце.

Ипак, иако постоји висок ниво сагласности о значају, резултати истраживања откривају и одређене слабости у пракси. Наиме, 56,7% васпитача сматра да су дворишта њихових вртића делимично осмишљена тако да подстичу истраживање, самосталност и креативност деце, док један мањи део истиче да простор уопште није инспиративан. Ови подаци говоре да између теоријских поставки и реалне праксе постоји празнина, те да је потребно систематско унапређивање простора на отвореном.

Посебно је значајан податак да готово половина васпитача није похађала стручне семинаре или обуке у области уређења и коришћења отворених простора. Ово указује на потребу за додатном подршком и едукацијом васпитача, како би били оспособљени да у пуном капацитету користе могућности које пружају дворишта и друге отворене површине у оквиру вртића.

У истраживању је утврђено и да васпитачи углавном укључују родитеље и децу у креирање простора повремено (70%), док их мањи број то чини редовно. Ово је занимљив налаз, јер управо сарадња са породицом и локалном заједницом представља један од кључних услова за успешно обликовање инспиративних простора. Пример уређења

дворишта вртића „Пчелица“ (ПУ „Бошко Буха“, Инђија) показује да заједничко деловање васпитача, родитеља, деце и локалне заједнице може довести до видљивих и значајних промена у кратком временском периоду.

Пример из праксе вртића „Пчелица“ (ПУ „Бошко Буха“, Инђија) представља добру илустрацију како простор који је иницијално био нефункционалан и недовољно инспиративан може постати подстицајна средина за игру и учење. Учествовањем деце у процесу (цртање жеља, израда мапе „Моје двориште из маште“), као и активно укључивање родитеља и локалних институција, створен је простор који одговара стварним потребама деце. Реализацијом активности као што су изградња „аутобуса“ од палета, постављање дрвене кућице, фарбање гума, прављење музичког зида и садња цвећа, простор је обogaћен новим садржајима који подстичу различите облике игре, сарадње и истраживања.

Овај пример потврђује да је децја перспектива од кључног значаја у обликовању простора. Када се уважавају њихове потребе за малим тајним местима, разноврсним материјалима, могућностима за кретање и маштовиту игру, двориште добија потпуно нову функцију – оно постаје инспиративна средина за целовит развој детета.

Упоређујући резултате анкете и пример из праксе, може се закључити да васпитачи уочавају ограничења у постојећим просторима и да препознају потребу за њиховим унапређењем. Оно што недостаје јесте систематичан приступ који укључује децу, родитеље, васпитаче и локалну заједницу у континуираном процесу осмишљавања и обогаћивања простора.

Дакле, истраживање показује да постоје добри темељи за развој праксе у овој области, али да је неопходно више радити на едукацији васпитача, увођењу стручне подршке и јачању сарадње са породицом и заједницом.

Закључак

Истраживање и практични рад реализовани у оквиру овог мастер рада показали су да отворени простори вртића имају кључну улогу у васпитно-образовном процесу, јер не представљају само место за физичку активност, већ постају подстицајна средина за игру, учење, истраживање и развој креативности деце. Резултати упитника указали су да већина васпитача препознаје значај уређеног простора на отвореном, али да се у пракси често среће недовољно инспиративно и неосмишљено окружење. Посебно је уочен недостатак природних материјала, као и потреба за већим укључивањем деце и родитеља у процес креирања простора.

Пример добре праксе – уређење дворишта вртића „Пчелица“ (ПУ „Бошко Буха“, Инђија) показао је како заједничко деловање деце, васпитача, родитеља и локалне заједнице може довести до значајних промена. Простор који је до тада био нефункционалан и монотон постао је жив, инспиративан и функционалан, омогућивши деци разноврсне активности, истраживање природе и маштовиту игру. Овај процес је показао да је сарадња свих актера у систему предшколског васпитања и образовања предуслов за стварање подстицајне средине.

Закључујемо да је отворени простор вртића више од физичког окружења – он је простор за изградњу односа, заједништва и активног учења. Уређењем и обогаћивањем овог простора стварају се услови да се деца слободно крећу, истражују, сарађују и граде сопствена искуства. То захтева континуирано промишљање васпитача, партнерство са породицом и отвореност према локалној заједници.

Стога, једна од најважнијих порука овог рада јесте да инспиративни простори на отвореном у вртићу представљају не само педагошки ресурс, већ и вредност која доприноси целокупном развоју детета, а њихово стварање и одржавање је заједничка одговорност свих учесника васпитно-образовног процеса.

Литература

- Elliott, S. (Ed.) (2008) *The outdoor playspace: Naturally*. Sidney: Pademelon Press.
- Fjortoft, I., (2011). *The Natural environment as Playground for Children: The Impact of Outdoor Play Activities in Pre-Primary School Children*. Early Childhood Education Jurnal, 29(2) 111-117.
- Kellert, S. (2009). *Reflections on Children's Experience of Nature*. Children & Nature Network (1)2.
- Waters, J. & Maynard, T. (2010). *What's so interesting outside?* A study of child-initiated interaction with teachers in the natural outdoor environment. European Early Childhood Education Research Journal (18):473-483.
- Бренеселовић Д., Крњаја Ж. (2021). *Године узлета Основе програма ПВО*. Београд: Министарство просвете, науке и технолошког развоја.
- Павловић Бренеселовић Д. (2015). *Где станује квалитет. Истраживање са децом праксе децејег вртића. Књига 2*. Београд : ИПА.
- Павловић Бренеселовић Д., Крњаја Ж., (2017). *Календоскоп: основе диверсификованих програма предшколског васпитања*. Београд: Институт за педагогију и андрагогију.
- Павловић Бренеселовић Д., Крњаја Ж., Бацковић С. (2020). *Инспиративни простори на отвореном*. Београд: Институт за педагогију и андрагогију.
- Павловић Бренеселовић Д., Крњаја Ж., Бацковић С. (2022). *Водич за уређење простора у децијем вртићу*. Простор у складу са Основама програма Године узлета. Београд: Министарство просвете, науке и технолошког развоја.
- Правилник о ближим условима за оснивање, почетак рада и обављање делатности Предшколске установе* (2019). „Сл. гласник РС – Просветни гласник”, бр. 1/2019
- Цолић У. (2020). *Активности предшколске деце на отвореном простору*. Брошура за васпитаче. Нови Сад. Висока школа струковних студија за васпитаче.

Прилог

Упитник за васпитаче - „Инспиративни простори на отвореном (тераса, атријум, двориште) у дечијем вртићу“

Напомена: Упитник је анониман и садржи 10 питања. Користи се искључиво за потребе истраживања у оквиру мастер рада. Хвала Вам на искреним одговорима!

1. Колико година радног искуства имате као васпитач/васпитачица?

0–5 година

6–10 година

11–15 година

Преко 15 година

2. Да ли ваш вртић има уређен простор на отвореном који деца редовно користе?

Да

Делимично

Не

3. У којој мери се слажете са изјавом: „Простор на отвореном има важну улогу у развоју и учењу деце“?

У потпуности се слажем

Углавном се слажем

Не слажем се

Нисам сигуран/на

4. Шта је, по Вашем мишљењу, потребно обезбедити деци у просторима на отвореном да би они представљали подстицајно окружење за учење и развој?

(Наведите конкретне материјале, активности, услове или организационе аспекте који би допринели квалитету ових простора)

(Отворен одговор)

5. У којој мери је простор на отвореном у вашем вртићу осмишљен тако да подстиче истраживање, самосталност и креативност деце?

У великој мери

Делимично

Веома мало

Није уопште

6. Да ли сте до сада похађали неку обуку или семинар на тему уређења и коришћења простора на отвореном у вртићу?

Да

Не

Планирам у наредном периоду

7. Да ли сарађујете са родитељима у уређивању простора на отвореном?

Да, редовно

Повремено

Ретко

Не

8. Које су, по вашем мишљењу, највеће предности боравка деце у инспиративним просторима на отвореном?

(Отворен одговор)

9. Шта сматрате највећим препрекама за чешће коришћење простора на отвореном у вашем вртићу?

(Отворен одговор)

10. Имате ли предлоге за унапређење инспиративних простора на отвореном у вашем вртићу?

(Отворен одговор)